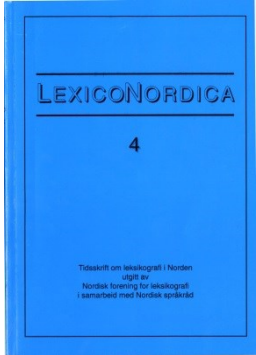

LexicoNordica

Titel:	Modersmålsordbogen som grundlag for andre ordbøger	
Forfatter:	Jógvan í Lon Jacobsen	
Kilde:	LexicoNordica 4, 1997, s. 65-75	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Jógvan í Lon Jacobsen

Modersmålsordbogen som grundlag for andre ordbøger

This article deals with the Faroese monolingual dictionary, published in 1997. One of the questions discussed is what requirements should be made for a dictionary which is to form the basis of future Faroese bilingual dictionaries. Attention is drawn to the fact that one main condition of a reliable dictionary, viz. the excerpt material is unsatisfactory.

Purism as a principle in lexicography is discussed and criticized, one major disadvantage being that a great deal of the spoken language is excluded.

The strong language normalization work (done in the past) has not comprised loan words and foreign words. As a result, a lot of such words are spelled in different ways.

0. Formål

Jeg vil her fremsætte nogle tanker om færøsk leksikografi i det hele taget og diskutere modersmålsordbogen (herefter forkortet MMO) og dens egnethed som grundlag for andre færøske ordbøger, dvs. ordmateriale, seddelsamlingen, excerpering osv. Eksplicit fortæller jeg noget om selve modersmålsordbogen, men formålet er at fremsætte nogle betragtninger over ordbogens egnethed som grundlag for kommende færøske tosprogede ordbøger.

1. Forskellige typer ordbøger

Almindeligvis skelner man mellem flere typer ordbøger. På den ene side rigssprogsordbøger, der lægger hovedvægten på det landsdækkende og samtidige ordforråd, og på den anden side ordbøger, der har til formål at beskrive ældre sprogtrin, dvs. historiske ordbøger eller lokalt begrænsede sprogformer, dvs. dialektordbøger (se Lindegård Hjorth 1983). MMO er alle disse typer på en gang, dog mest rigssprogsordbog men i betydeligt omfang en historisk ordbog med gamle ord og betydninger, dialekt- og til dels fagordbog.

Man kan spørge sig selv: Hvad kræves der af en ordbog, som skal danne grundlag for kommende tosproglige færøske ordbøger? Det er et vidt begreb og indeholder mange ukendte faktorer og et stort spørgsmål, som jeg næppe vil kunne besvare bare på en nogenlunde

tilfredsstillende måde. Men en vigtig forudsætning for en ordbog med dette ambitiøse formål er for det første et godt og solidt excerperingsgrundlag, hvilket desværre ikke er til stede i tilstrækkelig grad i øjeblikket.

Purisme

Jeg synes, at det puristiske princip er en god grundidé for et lille sprog. Og det puristiske princip har altid stået meget stærkt i færøsk leksikografi. Purisme betyder rensning af sproget for fremmed ordstof, hvilket vanskeligt lader sig gøre og i særdeleshed i det moderne informations- og teknologisamfund. Og vi må bare indse det som en kendsgerning, at det er de store sprog, først og fremmest engelsk men også dansk, som sætter dagsordenen; og ordstrømmen er ensrettet fra de store mod de små.

Udgangspunktet for ordbogen er det normative princip. For ca. 100 år siden, da man for alvor begyndte at bruge det nykonstruerede færøske skriftsprog, syntes de fleste at have den grundholdning, at man skulle prøve på at finde eller lave afløsningsord for fremmed ordstof (jfr. Larsen 1993:12ff). Og denne linje har man fulgt lige siden – i større eller mindre grad. Selvforsyningsprincippet fandt vej ind i færøsk sammen med lanceringen og benyttelsen af skriftsproget. Da man allerede i slutningen af forrige århundrede var blevet overbevist om den "fremmede fare", hvor meget større er denne fare så ikke i dag med den enorme påvirkning, som i særdeleshed de små sprog er udsat for i dagens info-samfund. Vi må bare se i øjnene, at påvirkningen er så massiv og konstant, at et så lille sprogsamfund som det færøske hverken er i stand til at dæmme op for det fremmede ordstof eller er udrustet til at danne blot en beskeden del afløsningsord. På denne baggrund må man som færøsk leksikograf tage stilling til indlemmelse af en hel del fremmedord og låneord i ordbøger. Og jeg er af den opfattelse, at man bliver nødt til at acceptere en betragtelig del af det fremmede ordstof som hørende til dagligsproget og af den grund optage det i færøske ordbøger; men det bliver naturligvis altid et vurderingsspørgsmål i hvert enkelt tilfælde: skal dét ord med eller skal det ikke med. Men som udgangspunkt må man anerkende, at det leksikalske grundlag for færøsk må udvides betydeligt i forhold til den strenge puristiske linje som man hidtil har haft som udgangspunkt. Hvis man vil, at en færøsk ordbog skal dokumentere dagligsproget, så må man inddrage en stor del ord, som man før ikke har accepteret som en del af det færøske vokabular (jfr. Thomsen 1993 og 1996).

Normering

Færøsk leksikografi har altid været og er for det første et spørgsmål om sprognormering og for det andet om normeringsgrad. Udgangspunktet er, at der eksisterer et stort antal ord i færøsk – i særdeleshed danismer – som man ikke har villet optage i ordbøger, fordi man ikke har villet acceptere dem. Det er særlig talesproget som er influeret af danske låneord, og derfor har man været meget tilbageholdende med at optage disse ord i ordbøger, og det er vi stadigvæk til en vis grad. Dog vil alle kunne se, at der er sket et skred til fordel for de almindeligste låneord, talesprogsord og til dels fagord i MMO (i alfabetisk rækkefølge f.eks. *betala, begynna, elektrikari, elektron, fotografera, funksjón, giro, helikoptari, hormon, klassisisma, madonna, mimosa, patent, privatur, safirur, snakka, tenorur, violin*).

Den dansk-færøske og den engelsk-færøske ordbog

Den nye dansk-færøske ordbog (1995) anlagde en efter færøske forhold meget liberal holdning til normeringsspørgsmålet og accept af fremmed ordstof med mange låneord og almindelig brugte talesprogsord med færøsk ortografi (f.eks. *abortera* (abortere), *kovboy* (cowboy), *kronologiskur* (kronologisk), *kulturur* (kultur), *preventiún* (forebyggelse), *pragmatikari* (pragmatiker), *pragmatiskur* (pragmatisk), *pragmatikk* (pragmatik), *sjalu* (jaloux)). Om den sprogpoltiske kurs siger redaktøren i forordet:

Úr einum málrøktarsjónarmið havi eg roynt at brúka snøgg føroysk orð heldur enn at gera ov nógv av at velja innlænt orð. Tí er *farva* t.d. ikki við, men bara *litur*. Áberandi danismur sum eit nú *hopleysheit* eru ikki tiknar við, tí vit hava góða orð *vónloysi*". Heilt vanligar danismur sum *forelskaður* hava hinvegin fingið innivist.

Denne ordbog medførte højrøstede protester, følelsesladede tilkendegivelser og diskussionsindlæg i aviserne fra færinger om at ordbogen ikke var i stand til at hjælpe brugeren, fordi opslagsordet i enkelte tilfælde var anført som ækvivalent blot med færøsk retskrivning (jfr. *jaloux/sjalu*).

Men det var ikke den dansk-færøske ordbog, som brød isen på dette område, men snarere den engelsk-færøske (Stiðin 1992), herefter forkortet E-F, som har en hel del låne- og fremmedord blandt sine færøske ækvivalenter (f.eks. eng. *passion* (fær. *litinskapur*, da. *lidenskab*), *civilization* (fær. *sivilisasjón*, da. *civilisation*)). Men det er

vanskeligt at finde nogen linje i udvælgelsen af talesprogsordene blandt ækvivalenterne, f.eks. har *chemistry* oversættelserne *evnafrø* og *kemi*, mens *geometry* kun har *mátingarfrø* men ikke det almindelig brugte *geometri* osv. (jfr. Thomsen 1993:10).

Sprognævnet

En følge af denne mere liberale holdning til færøsk ordforråd er, at ordbogsredaktører nu må tage stilling til retskrivning af disse låne- og fremmedord. Men der er ingen officielle ortografiske normer for retskrivning af låne- og fremmedord, så derfor vælger hver enkelt redaktør den ortografi, som han eller hun synes bedst om. Der er anarki på dette ortografiske område i færøsk, og det færøske sprognævn vil ikke tage stilling til retskrivning af låne- og fremmedord i sin helhed.

En stor del af disse ord kan vi dårligt undvære, de er en integreret del af det færøske ordforråd, om man vil det eller ej. Og derfor må der tages stilling til retskrivning af dem. Og hvem er mere oplagt til at påtage sig denne opgave end netop sprognævnet? Sprognævnet er måske bange for, at man derved giver disse ord det blå stempel og giver op over for den store udfordring, der ligger i at danne nye afløsningsord. Man er måske også bange for det principielle i sagen og at det første skridt i accept af låne- og fremmedord angående ortografi vil medføre andre og mere vidtgående resolutioner i fremtiden. Ord som f.eks. *moralur*, *etikur*, *pedagogur*, *sivilisatió*n, *biologi*, *matematikk*, *fysikk*, *mekanisma* osv. synes jeg man må optage i ordbøger, og så måske senere lade dem udgå igen, hvis det viser sig, at de tilsvarende færøske ord har overtaget deres plads i sproget, men ellers ikke. Vi har færøske afløsningsord for *biologi*, *matematik*, *fysik*, *kemi* osv., så disse ord kan man diskutere i ordbogsammenhæng, men vi har ikke noget tilfredsstillende ord for *etik*, *moral*, *pedagog* osv. Vi har ordet *si*alag for *moral*, men vi kan ikke snakke om *si*alagi på et fodboldhold eller på en arbejdsplads – dér hedder det altid *moralur*.

Sprognormeringen har også medført mange unødvendige og forvirrende dobbeltformer f.eks. *kaka/køka* (kage), og disse dobbeltformer medfører tilsvarende dobbeltformer i sammensatte ord f.eks. *brúnakaka/brúnakøka*, *kakuformur/køkuformur*. Vi har også dobbeltformer som *lóg/løg*, som medfører dobbeltformer i afledninger og sammensætninger, f.eks. *lógligur/løgligur*, *lógloysi/løgloysi*. Resultatet er et dilemma og en stor usikkerhed i retskrivningen og er desuden meget pladskrævende i en ordbog.

Manglende samsvar

En følge af den vaklende ortografi i fremmed- og låneordene er en række manglende samsvar i retskrivningen af låneord/fremmedord. Eksempelvis har MMO og den dansk-færøske ordbog (D-F) ordet *spitari* (speeder) stavet med *t* af fonotaktiske grunde, mens den engelsk-danske ordbog (E-F) har *spidari* med *d*. *Køpling* (kobling) staves med *p* i MMO og i E-F (som også har neologismen *køkja*); D-F har formen *kobling*. Fremmedord på *-tión* er i E-F stavet med *-sjón* (*konfirmasjón*, *sivilisasjón*, *akselerasjón*), mens D-F staver disse ord med *-tión* (*konfirmatió*, *akseleratió*). *WC* har formen *vesi* i MMO og i D-F, som tillige anfører ækvivalenten *nátthús* markeret som ironisk; i MMO er *nátthús* ikke spor ironisk; E-F har kun *vatnhús* og *WC*. *Druide* har svag form *druidi* i E-F, men stærk form *druidur* i D-F; ordet er ikke med i MMO. Ordet *massage* er optaget i E-F og D-F stavet *massasja*, men findes ikke i MMO; E-F staver *crash* som *krasj*, mens D-F har formen *krassj* og verbet *krassja*.

(Manglende) Excerpering

Vi har ingen elektronisk tekstsamling eller korpus til vores ordbogsarbejde. Det største leksikalske problem i øjeblikket er et mangelfuldt og ufuldstændigt seddelmateriale, som skyldes manglende excerpering. Man har ikke excerperet bøger systematisk de sidste ca. ti år. I perioden fra 1990 til 1994 udkom der f.eks. 630 bøger, som i gennemsnit giver 126 titler pr. år. Vi leksikografer ved ikke, hvad disse bøger indeholder af ordmateriale til ordsamlingen. Aviser bliver bevidst udelukket fra al excerpering, der er ingen systematisk excerpering foretaget af færøske aviser i det hele taget. Der udkommer i øjeblikket to store færøske aviser fem gange om ugen foruden andre aviser og tidsskrifter. Efter opfordring fra bl.a. undertegnede er sprognævnets sekretær blevet anmodet om – som et forsøg – at excerperere et sportstillæg til den største færøske avis "Dimmalætting", og det resulterede i en mængde ord og betydninger, som ikke fandtes i seddelsamlingen. Men det var bare et eksperiment, som til stor fortrydelse for bl.a. undertegnede ikke havde nogen fortsættelse. Det er symptomatisk for færøsk ordindsamling og excerpering, at den eneste avis der systematisk er blevet excerperet er "Føringatíindi", som udkom fra 1890 til 1906! Seddelsamlingen indeholder for størstedelen excerpter fra klassisk færøsk skønlitteratur både på modersmål og oversat, folkelivs- og kulturhistoriske

skildringer og enkelte fagtekster; hoveddelen stammer fra første halvdel af dette århundrede. Desuden er der materiale fra privatfolk og ord fra radioudsendelsen "Ordbogen", hvor radioen blev brugt som medie til eftersøgning af ord og betydninger ude blandt folk. Men det var ikke dagligsproget, man var interesseret i, men gamle dialektale eller lokale og sjældne ord og betydninger, som f.eks. indeholder oplysninger om gammelt arbejds- og åndsliv, gamle redskaber, idiomer o.lign. som for længst er forsvundet eller var ved at forsvinde ud af sproget. Denne "sjældne-ord-tendens" har desværre overskygget indsamling og excerpering af det almindelige talte og skrevne færøske dagligsprog.

Den praksis, som er skitseret her ovenfor er en kopi af det, som skete i oplysningstiden, da præsterne i Norge havde fået interesse for "besynderlige og rare ord" (Djupedal 1969:160) og begyndte at optegne bygdemålstekster i midten af 1700-tallet. Ásta Svavarsdóttir (1994:120) kalder det meget præcist for "samlerlidenskab".

Et eksempel på hvor mangelfuld seddelsamlingen er, er at der ingen brugseksempler er på et så almindeligt ord som *styribor* (styrebord) og kun et eksempel på *bakbor* (bagbord), hvilket medfører, at vi med basis i seddelsamlingen alene ikke er i stand til at oplyse om, hvordan ordet bruges, om det hedder f.eks. *at sita í styribor* eller *at sita í styribor*. Den elektroniske stavekontrol, som vi har mulighed for at tilkoble redigeringsprogrammet, har 32 eksempler på *styribor* (acc.) og kun to eksempler på *styribor* (dat.); 28 eksempler er på *bakbor* (acc.) og kun fem på *bakbor* (dat.). Denne fordeling mellem acc. og dat. tolker vi sådan, at det hedder *at sita í styribor*, da de fleste eksempler er med den form. Men desværre kan vi ikke bruge stavekontrollen som eksempel materiale, da ordene står isolerede uden kontekst, men det er vores ønske at få et søgeprogram som kan søge efter ordene i kontekst. Men dette afsavn må vi finde os i i hvert fald lidt endnu, til stor fortrydelse for os leksikografer.

Grundlaget for opslagsordene i MMO er afdelingens seddelsamling på skønsvist 6–700.000 sedler og den F-D ordbog (1961) samt supplementsbindet (1974); disse bygger på ældre ordbøger og seddelsamlingen. Men af nyt materiale til MMO er der inddraget fagordlister fra forskellige specialister og fagfolk, excerpering af ord fra den nye D-F ordbog (1995) med en nærmere angivet hyppighed, desuden kan vi supplere lemmalisten med ord fra stavekontrollen evt. med en nærmede angivet hyppighed; stavekontrollen indeholder ca. 180.000 ord og ordformer. Vi får også supplerende oplysninger fra folk; redaktørerne bruger sig selv og hinanden som informanter samt andre ansatte på afdelingen, studenter og andre folk, som man snakker med.

En digression til svundne tider

Vi ser i vores ordbog de samme tendenser som i den gamle danske "Videnskabernes Selskabs Ordbog, som blev udgivet fra 1793–1905, hvor vi kan læse følgende om lemmaselektionen:

Ordbogen skulle medtage "alle gode, reene, overalt brugelige, og upaa-tvivlelige Danske Oord", men udelade "Alle grove, plumpe og liderlige Oord og Talemaader, som stride imod Ærbarheden, thi, som det siges, "de behøves ikke at vides for dem, der ikke skiøtte derom, og de som have Lyst til at vide dem, lære dem nok foruden des".

[...]

Vores ordbog bygger i det store og hele på det såkaldte akademiprincip, "hvorefter kun gode og anbefalelsesværdige ord kunne finde optagelse i ordbøger". Jeg kan ikke lade være at vise en parallel til den danske leksikograf Christian Molbechs ordbog fra første halvdel af 1800-tallet. Han arbejder efter akademiprincippet. Han siger, at ordbogen skal være "en Tolk for det rene, det dannede Skriftsprogs rigtige Brug i vor nærværende Alder". Dette sprogpædagogiske sigte har givet sig udslag, som en eftertid kan have svært ved at acceptere. Standardeksemplet i denne forbindelse er det af Molbech selv fremhævede: det almindeligt brugte "Geburtsdag" blev udeladt, fordi det var en hæslig germanisme, mens "Fødselsdag" blev medtaget, skønt ingen sagde det (Lindegård Hjorth 1983:24–29).

Lindegård Hjorth siger om Molbechs ordbog, at den er en vigtig kilde til oplysning om den norm, som var gældende på den tid for skriftsproget og det dannede talesprog. Skønt MMO bygger på samme hovedprincip som de gamle danske ordbøger, nemlig det normative, så er den dog mindre normativ end sine forgængere, fordi vi har medtaget en betydelig del talesprogsord og fremmedord, som var utænkelige for bare få år siden.

RiSt

MMO bliver redigeret på pc, og til det formål anvender vi ordbogsprogrammet RiSt (forkortelse af ritstjórnarforrit = redigeringsprogram), og som er udviklet på Færøerne i forbindelse med påbegyndelsen af MMO. Programmet er siden videre udviklet og forbedret samtidig med at ordbogsarbejdet skred frem, og programmøren, som er tilknyttet dataafdelingen ved Fróðskaparsetur Føroya har føjet os i alle vores ønsker om ændringer af programmet osv. Det har været meget tæt

samarbejde mellem den leksikografiske og den tekniske side i forbindelse med MMO.

Men programmet kan naturligvis også bruges til andre ordbogsprojekter, hvilket allerede er sket. Det bliver benyttet til den nye redaktion af den islandske modersmålsordbog; Gad i Danmark har også erhvervet sig dette program til sine ordbøger, og der er tillige vist interesse for programmet andre steder i Norden og f.eks. i Italien. Programmet benyttes også i redigeringen af en lille færøsk-italiensk ordbog, som er under udarbejdelse i øjeblikket. Uden at komme yderligere ind på den tekniske side af sagen vil jeg nævne, at programmet er opdelt i nærmere definerede kategorier eller felter, og på den måde kan vi plukke de relevante oplysninger ud af pc'eren fra en PostScript understøttet laserprinter, som i sin udskrift viser os artiklen som den kommer til at se ud i bogform med forskellige fonte og deslige.

Brugskodede ord

Jeg har i forbindelse med dette bidrag foretaget en undersøgelse af alle de ord i MMO, som er forsynet med brugskoder for stil og forskellige slags fagord. Det har jeg gjort, fordi jeg har valgt at benytte brugskoderne som et barometer for forholdet mellem det almene færøske ordforråd på den ene side og det mere eller mindre fag- eller stil-specifikke ordforråd på den anden side, og som derfor må anses for at falde uden for dagligsproget eller almensproget. Brugskodernes funktion er jo give brugeren et fingerpeg om, at ordene på en eller anden måde falder uden for dagligsproget.

Pr. 11/11 1996 viste ordbogen, at af det samlede antal opslagsord på 63.000 er knap 23.000 ord og betydninger forsynet med en eller anden stil- eller fagmarkør, dvs. 36,5% eller lidt over en tredjedel falder på en eller anden måde uden for almensproget eller er specielt på en eller anden måde. Den største gruppe med stilmarkør er lokale eller dialektale ord og betydninger med et antal af ca. 5.900; ord som er kommet ind gennem dyrkning af skriftsproget er ca. 2.800; gammelt ordstof f.eks. fra det gamle bondesamfund ca. 1.550, og heri er kvadordene ikke medregnet, fordi de får sin egen brugskode, og den udgør ca. 1.400 ord og betydninger; ordsprog, talemåder og mundheld udgør ca. 1.000 ord og betydninger, og bibelsproget er repræsenteret med ca. 740 ord og betydninger. Og så er der 176 ord, som stammer fra en gammel ufærdig ordbog af en forfatter som bl.a. havde som en af sine fornemste opgaver at udvide det færøske ordforråd med islandsk inspireret ordstof.

Men når vi så kommer til det mere prosaiske ordforråd som skæmt, spøg, ironi, vulgarismer, nedsættende udtryk, talesprog osv. så er tallene betydelig lavere: skæmt og spøg ca. 270, ironi ca. 30, vulgarismer ca. 80, nedsættende udtryk ca. 200, og ord fra talesproget, dvs. ord, som ikke anbefales i skrift er repræsenteret med ca. 450 ord og betydninger. Hvis vi nu tager de sidste stilkoder (dvs. vulgarismer, talesprog, ironi osv.), som repræsenterer for talesproget/ dagligsproget i forhold til det "finere" ordstof, f.eks. lokalt/dialektalt (som jeg henregner hertil fordi det sædvanligvis ikke vil få brugskoden talesprog selv om det for så vidt er det, men det har en anden værdi end det nutidige talesprog), skriftsprog, kvadsprog, bibelsprog o.s.v.), så får vi et forholdstal mellem talesproget og skriftsproget som siger 1:13.

At vi kun har 39 ord inden for geografifaget, mens geologifaget er repræsenteret med 181 skyldes ikke, at geografien rent sprogligt ligger længere ude i periferien og at geologien er mere centralt placeret i færingers sproglige bevidsthed. Grunden til forskellen er, at geologien sprogligt er blevet dyrket af en geologisk entusiast, mens geografien ikke har haft en tilsvarende terminologisk forkæmper. Grunden til at vi finder elektricitetsterminologi repræsenteret med ca. 60, er den samme: ingen har dyrket faget sprogligt – skønt dette fag står meget mere centralt i vores sproglige bevidsthed end både botanik, zoologi, medicin, jura, sprogvidenskab og geografi. Elektricitetsfaget har naturligvis sit ordforråd, men ordenes udtryksside berettiger dem ikke – i øjeblikket og i sine nuværende skikkelser – til optagelse i ordbøger.

Det skal dog bemærkes, at vi har anvendt koder med rund hånd i denne fase, og det har vi gjort for at få så mange ord som muligt ud til specialisterne til gennemlæsning, men mange af disse koder vil blive slettet efter korrekturlæsningen, så brugskoderne vil blive færre i den endelige version. Brugsoplysninger som f.eks. "om får", "om vejret", "om ko som skal malkes", "om dyr og mennesker" osv., ikke er medregnet i denne oversigt, fordi de har deres eget felt. Disse oplysninger er benyttet i ca. 3.000 tilfælde.

Konklusion

MMO er naturligvis vel egnet som grundlag for andre færøske ordbøger. Men efter det som hidtil er sagt, kunne dens nytteværdi være meget bedre, hvis excerperingen til ordbogen var bedre og mere systematisk og konsekvent og hvis man ikke havde nedprioriteret talesproget i så stor grad som tilfældet er. Men det er af stor betydning, at MMO lever op til forventningerne om at den skal danne grundlag for andre ordbøger, og det kan den først når de påviste mangler er udbedret.

Skal MMO danne et virkeligt grundlag for andre ordbøger kræves der en udvidelse af det leksikalske grundlag for det, som vi kan kalde for moderne færøsk. Jeg mener at ang. sprogrensningsprincippet, så har man hidtil anlagt en for streng puristisk holdning, med det til følge, at en stor del af ordforrådet udebliver fra ordbøgerne, f.eks. talesprogsord, låneord, fremmedord, fagord osv. Et ikke uvæsentligt spørgsmål i denne forbindelse er: Hvad forventer folk af MMO? Jeg har på fornemmelsen, at man forventer at finde en nationalencyklopædi, dvs. en ordbog som dokumenterer færøsk i alle dets afskygninger. Og det er en kæmpeforventning, som vi ikke kan leve op til, fordi den er yderst mangelfuld m.h.t. enkelte fagområder, f.eks. forskellige tekniske fag, som ligger helt udyrket hen i færøsk.

Der er manglende samsvar mellem MMO på den ene side og de andre ordbøger (D-F og E-F) på den anden, dvs., der findes ord i disse tosproglige ordbøger som ikke findes i MMO, og det gælder i særdeleshed den D-F, fordi den har så mange talesprogsord med. Og indbyrdes benytter de ovennævnte tosproglige ordbøger forskellig ortografisk praksis m.h.t. det nyere ordstof.

Der er selvfølgelig fordele ved ordbogen. Den har en lemmaliste på ca 65.000 ord med betydningsbeskrivelser og synonymer, forsynet med brugseksempler, og brugs- og stilkoder, oplysninger om proveniens, afvigende udtale, valens, idiomer, kollokationer osv. Den er en samling af færøsk ordforråd fra skrevet og talt sprog. Ordmaterialiet dækker perioden fra det ældste færøske fra kort efter man begyndte at bruge det unge færøske skriftsprog i praksis i slutningen af forrige århundrede (tillige med inkorporering af en betragtelig del af Svabos ordmateriale fra anden halvdel af 1700-tallet og gammelt kvadmateriale) og helt op til vore dage – dog med hovedvægt på den ældre del. MMO er således en ordbog over moderne færøsk, men den er historisk, og den er delvis en dialekt- og udtaleordbog. Den dokumenterer betydningerne med eksempler, som dog for en stor del er fra en forsvunden tid, fordi det nyere ordmateriale ikke har fået den ønskede prioritering. MMO indeholder en fuldstændig bøjningslære. Hvert eneste opslagsord, som kan bøjes, er forsynet med et tal, som henviser til et fuldstændigt bøjningsparadigme over vedkommende ord. MMO vil fungere som en retskrivningsordbog, dvs. som en normativ ordbog. Indfaldsvinklen i MMO er den normative, men denne holdning er mere opblødt nu i forhold til ældre ordbøger, dvs. den er ikke så restriktiv som de ældre ordbøger. Men i modsætning til dansk danner den restriktive færøske sprognormering eller purisme en større modsætning i og med at det danske sprog indtager en så afslappet og liberal holdning til sprognormering. Hvis f.eks. islandsk havde haft den samme plads i det færøske sproglige bevidsthed, som dansk har, havde modsætningerne

naturligvis ikke været så fremtrædende, og så havde vi ikke følt vores sprogpolitik så begrænsende som vi faktisk gør.

Litteratur

- Ásta Svavarsdóttir 1994: Sprogsamfund, sprogpolitik og ordbøger I: *LexicoNordica* 1, 119–137.
- Djupedal, Reidar 1969: Jens Christian Svabo. Eitt tillag til lívssøgu hansara. II Svabo og orðabókastarv hansara. I: *Varðin* 33, 148–202.
- Larsen, Kaj 1993: Hin fyrsti málreinsarin. I: *Málting* 9, 12–19.
- Lindegaard Hjorth, Poul 1983: *Danske ordbøgers historie*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Præsentationshæfte 12. februar.
- Petersen, Hjalmar P.: *Donsk-føroysk orðabók*. Føroya Fróskaparfelag 1995.
- Thomsen, Johnny 1993: Eitt sindur orðabókagerð. I: *Málting* 7, 2–13.
- Thomsen, Johnny 1996: Brúka argjakonur *lepastift*? ella nyta argjakvinnur *varrastift*? I: *Málting* 16, 10–24.